

فصل دهم

اقدامات وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان‌های تابعه

با توجه به کاهش فعالیت‌های اقتصادی و رشد منفی بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۳۹۲-۹۵، وزارت صنعت، معدن و تجارت اقداماتی در راستای برون‌رفت از این وضعیت و بهبود شرایط بخش انجام داد. در سال ۱۳۹۵ رویکرد اصلی برنامه‌های وزارتخانه، اجرایی نمودن برنامه‌های اقتصاد مقاومتی بود به نحوی که اقدامات این وزارتخانه در قالب ۷ پروژه اولویت‌دار ابلاغی از سوی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به اجرا درآمد. در این راستا این وزارتخانه اقداماتی در خصوص توسعه صادرات، مدیریت واردات، رونق تولید و تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام صنعتی، ارتقاء رقابت‌پذیری صنایع کوچک، ایجاد توازن در زنجیره ارزش صنایعی همچون فولاد و مس به انجام رساند. سایر سیاست‌گذاری‌های انجام شده در بخش نیز به منظور پیشبرد اهداف این برنامه در قالب سیاست‌هایی همچون تسهیل محیط کسب و کار و صدور مجوزهای مرتبط با بخش، توسعه صادرات، مدیریت واردات و مبارزه با قاچاق، ایجاد و توسعه زیرساخت‌های صنعتی و معدنی، آموزش، پژوهش و فناوری و بهبود تأمین مالی بخش بوده است. همچنین با اجرایی شدن برجام بستر مناسبی برای گسترش سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد و مذاکرات متعددی در این زمینه صورت پذیرفت که در مجموع منجر به تصویب ۷۱ طرح در هیات سرمایه‌گذاری خارجی به ارزش بالغ بر ۵ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ شد. در این فصل اهم اقدامات و سیاست‌های اتخاذ شده توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت جهت بهبود وضعیت این بخش در چارچوب سیاست‌های کلان و بخشی ارائه شده است.

۱-۱۰. اقتصاد مقاومتی

با توجه به سیاست‌های و برنامه‌های ابلاغ‌شده از سوی ستاد اقتصاد مقاومتی ۱۲ برنامه و ۵۸ طرح ملی جهت پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغ که وزارت صنعت، معدن و تجارت در تدوین و اجرای موارد مرتبط مشارکت داشت. از مهمترین مواردی که مسئولیت تدوین آن برعهده وزارت صنعت، معدن و تجارت است می‌توان به برنامه ملی «توسعه اقتصاد دانش بنیان» اشاره کرده که تدوین و اجرای پروژه‌های اجرایی و عملیاتی مرتبط با آن در سال ۱۳۹۵ دنبال شد. از مهمترین پروژه‌ها که در این زمینه در این سال عملیاتی گردید می‌توان به پروژه‌های حمایت از بنگاه‌های صنایع پیشرفته و شرکت‌های دانش بنیان (استقرار سالیانه ۱۵۰ بنگاه)، ایجاد سالیانه ۲۰۰ واحد تحقیق و توسعه در بنگاه‌های صنعتی و معدنی، ایجاد سامانه عرضه محصولات صنایع پیشرفته و دانش بنیان اشاره کرد.

از ۵۸ طرح ملی جهت پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ۵ طرح شامل طرح‌های «ارتقاء بهره‌وری در زنجیره تولید و مصرف گندم، آرد و نان»، «توسعه و نوسازی صنایع کشور»، «توسعه معدن و صنایع معدنی»، «سیاست‌های تجاری (کنترل واردات) متناسب با توان تولید داخلی کشور»، «توسعه صادرات غیرنفتی» به‌عهده وزارت صنعت، معدن و تجارت گذاشته شد که در آن پروژه‌هایی متعددی تعریف گردید که پروژه‌ها از سوی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به‌عنوان پروژه‌های وزارت مذکور در سال ۱۳۹۵ ابلاغ و اجرای آن مطابق جدول (۱۰-۱) مورد تعقیب قرار گرفت. با ابلاغ این پروژه‌ها تمامی ظرفیت‌های اجرایی شدن در سطوح مختلف شناسایی و بکارگیری شد.

جدول (۱-۱۰): پروژه‌های اولویت‌دار طرح‌های ملی اقتصاد مقاومتی با مسئولیت وزارت صنعت، معدن و تجارت

ردیف	ابلاغ ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای سال ۱۳۹۵	اقدامات
۱	رونق تولید و تعیین تکلیف ۷۵۰۰ واحد تولیدی مشکل‌دار باهدف فعال نمودن	- رفع محدودیت‌های تخصیص اعتبارات به واحدهای دارای بدهی معوق و امکان امهال بدهی - رفع محدودیت مرتبط با نسبت مالکانه براساس مساعدت دولت - هماهنگی گسترده با بانک‌های عامل و فعال در طرح برای جلب مشارکت، هم‌افزایی اجرای طرح و رفع مشکلات حین اجرای طرح - هماهنگی لازم با سازمان امور مالیاتی و ابلاغ بخشنامه از طرف آن سازمان جهت تفسیط پلکانی بدهی‌های مالیاتی واحدهای تولیدی با تفویض اختیار به مدیران استانی و همزمان صدور گواهی لازم برای اعطای تسهیلات - راه‌اندازی سامانه الکترونیکی و فرایند اجرایی - فعال‌سازی کارگروه تسهیل استانی و ایجاد کارگروه ملی رفع موانع تولید - پرداخت ۱۱۴ هزار میلیارد ریال تسهیلات در گردش در طرح رونق تولید در استان‌های مختلف - پرداخت ۲۱ هزار میلیارد ریال تسهیلات جهت تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام در طرح رونق تولید
۲	ارتقا رقابت‌پذیری واحدهای تولیدی کوچک و متوسط باهدف افزایش صادرات	- پیاده‌سازی ۵ خوشه - مطالعات امکان‌سنجی توسعه ۱۶ خوشه - ایجاد و توسعه کنسرسیوم صادراتی - ساماندهی ۳۰ شرکت مدیریت صادرات - آموزش ۱۰۰ هزار نفر
۳	تکمیل طرح‌های صنعتی با پیشرفت فیزیکی بالای ۶۰ درصد	- هدف از این برنامه تکمیل ۵۴۰۰ طرح نیمه‌تمام در سال ۱۳۹۶ بوده است - راه‌اندازی ۵۶۹۹ طرح - پیشرفت طرح: ۱۰۵ درصد - اشتغال ایجادشده: بیش از ۹۲ هزار نفر - سرمایه‌گذاری به نتیجه رسیده: ۲۲۰ هزار میلیارد ریال
۴	تکمیل و راه‌اندازی ۳۶ طرح مهم و ملی	- راه‌اندازی ۲۸ طرح - پیشرفت طرح: ۷۸ درصد - اشتغال ایجادشده: ۱۰۲۸۸ هزار نفر - سرمایه‌گذاری به نتیجه رسیده: ۴,۹ هزار میلیارد تومان - ظرفیت‌های ایجادشده: زنجیره فولاد: ۱۹,۲ میلیون تن، سیمان: ۴,۵ میلیون تن، پتروشیمی: ۲,۶ میلیون تن، زنجیره مس: ۲۷ هزار تن، سلولوزی: ۱۶۵ هزار تن، لوازم‌خانگی، ۱۵۰ هزار تن، طلا: ۱ تن

ردیف	ابلاغ ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای سال ۱۳۹۵	اقدامات
۵	ایجاد توازن زنجیره مواد اولیه مورد نیاز و توسعه صنعت فولاد و مس کشور برای تولید پایدار	- اصلاح عوارض صادراتی در جهت محدودیت خام فروشی - اصلاح زنجیره فولاد برای فعال سازی ظرفیت های داخلی - تصمیم گیری برای تأمین مواد اولیه سرمایه گذاران زنجیره فولاد - اولویت بندی در سرمایه گذاری و تکمیل طرح ها بر اساس توازن بخشی به زنجیره فولاد و ظرفیت سازی در زنجیره مواد معدنی - برنامه ریزی و پیگیری تأمین زیرساخت های آب و برق و توسعه خطوط ریلی - نتیجه: ایجاد ظرفیت در زنجیره فولاد به میزان ۵۵ میلیون تن (از ۱۲۳ میلیون تن به ۱۷۸ میلیون تن) و در تولید مس کاتد به میزان ۲۱۵ هزار تن
۶	مدیریت هدفمند واردات در راستای حفظ تراز مثبت تجاری	- تغییر تدریجی نرخ ارز واردات از مبادله ای به متقاضی - کاهش پلکانی تعداد طبقات تعرفه ای از ۱۴ در سال ۱۳۹۲ به ۸ در سال ۱۳۹۵ - ممنوعیت واردات کالاهای دارای تولید داخلی توسط دستگاه های دولتی - تدوین طرح محدودیت واردات خودروهای سواری - تشدید مبارزه با واردات غیررسمی (قاچاق)
۷	افزایش صادرات کالا و خدمات غیرنفتی به میزان ۱۰ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴	- تدوین، تصویب و ابلاغ بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۵ - هدف گذاری صادراتی در رشته فعالیت های صنعتی و معدنی برای تحقق برنامه پایش - با اجرای این اقدامات علی رغم محقق نشدن بسته حمایت از توسعه صادرات ارزش صادرات در سال ۱۳۹۵ حدود ۳۰۵ درصد و از نظر وزنی ۳۸ درصد رشد پیدا کرد.

مأخذ: کتاب تولید و تجارت در ترازوی تدبیر و تلاش، وزارت صنعت، معدن و تجارت.

۱۰-۲. اهم سیاست های حوزه صنعت و معدن در سال ۱۳۹۵

- تشکیل ۱۶۴۰ جلسه کارگروه ملی تسهیل و رفع موانع تولید و ۴۵۲۴ کارگروه استانی با بیش از ۵۰ هزار مصوبه
- تسهیل سرمایه گذاری خارجی و تصویب ۷۱ طرح جذب سرمایه گذاری خارجی به ارزش ۵۰۶۱ میلیون دلار
- تسهیل مراحل کسب و کار از طریق کاهش مجوزهای مرتبط با بخش از ۸۹ مورد به ۴۷ مورد
- تسهیل و شفاف سازی مجوز صدور بیش از ۱۶ هزار مجوز برای شروع مراحل سرمایه گذاری با پیش بینی سرمایه گذاری بیش از ۳۸۵ هزار میلیارد ریال و پیش بینی اشتغال بیش از ۱۲۴۱ هزار نفر

- حمایت از ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان صنعتی با همکاری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری (تعداد ۲۳۴ در سال ۱۳۹۵)
- آزادسازی حدود ۸۰ درصد از پهنه‌های بلوکه‌شده معدنی برای توسعه فعالیت‌های اکتشافی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی داخلی و خارجی
- شناسایی ۱٫۵ میلیارد تن ذخایر معدنی انواع فلزات و پیش‌بینی شناسایی حدود ۱۰ معدن بزرگ فلزی مشابه گل‌گهر و مس سرچشمه
- واگذاری حدود ۳ هزار هکتار زمین صنعتی طی ۵۵۰۰ فقره قرارداد در شهرک‌ها و نواحی صنعتی
- اختصاص ۳۹۴ میلیارد ریال برای توسعه پژوهش‌های آموزشی، پژوهشی و فناوری بخش معدن و صنعت
- تقویت تأمین مالی بخش صنعت، معدن از طریق افزایش سرمایه بانک صنعت و معدن، افزایش سرمایه صندوق‌های زیرمجموعه وزارتخانه شامل صندوق‌های حمایت از صنایع الکترونیک، ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع، صندوق ضمانت صادرات، صندوق توسعه صنایع دریایی
- تقویت تأمین مالی واحدهای اقتصادی از طریق افزایش پرداخت تسهیلات

۱۰-۳. اهم سیاست‌های حوزه تجارت

۱۰-۳-۱. بازرگانی خارجی

- احیای مجدد شورای عالی صادرات در جهت رفع موانع صادرات و تقویت هماهنگی‌ها (اهم مصوبات سال ۱۳۹۵ شامل: کاهش سود تسهیلات صندوق توسعه ملی، تخصیص خط اعتبار خریدار برای کشورهای هدف صادراتی، پیگیری موضوع تسریع در استرداد مالیات، کاهش مجوز صادرات داروهای دامی، پیگیری اجرایی شدن مصوبه مستثنی شدن شرکت‌های معتبر صادرکننده خدمات فنی و مهندسی از شروط نداشتن بدهی و معوقه و چک برگشتی، پیگیری سپرده‌گذاری مبلغ ۲۵۰ میلیون یورو نزد بانک‌های خارجی برای صادرات خدمات فنی و مهندسی، پیگیری کاهش هزینه‌های بندری، همسان‌سازی نرخ سوخت مصرفی هواپیمای باری و مسافری، تسهیل ورود موقت و کالاهای موردنیاز واحدهای تولیدی است).
- برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و انجام اقدامات لازم برای شکل‌گیری شرکت‌های تخصصی و عمومی صادراتی
- کاهش محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها در صادرات (نظیر حذف عوارض بر صادرات اقلام صنعتی)، به منظور بهبود زیرشاخص تجارت فرامرزی

- کاهش زمان استرداد مالیات بر ارزش افزوده کالاهای صادراتی از سه ماه به یک ماه (قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر) و اصلاح آیین‌نامه استرداد، حذف ممنوعیت صادرات شمش طلا و استحصالی از معادن داخلی
- لغو تعهد ارزی صادرکنندگان و آزادسازی خرید و فروش ارز حاصل از صادرات به نرخ آزاد از سوی سیستم بانکی
- اعمال عوارض بر صادرات مواد خام و فرآوری نشده (۲۳ ردیف کالایی) و حذف مجوزهای غیرضروری برای صادرات برخی داروهای دامی
- کاهش طبقات تعرفه‌ای باهدف شفافیت تسهیل تجارت و ارتقاء رتبه تجاری کشور در آمارهای بین‌المللی
- اعمال تغییرات تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۵ (تعداد ۱۲۴۲ ردیف تعرفه در سال ۱۳۹۵)
- تعیین ۵۰ کشور هدف برای سال ۱۳۹۵ و تدوین نقشه راه تجارت با ۲۲ کشور دارای اولویت، پیگیری ایجاد مراکز تجاری در عراق، کنیا، غنا، نیجریه و چین^۱
- انجام مذاکرات با کشورهای اوراسیا جهت برقراری تجارت ترجیحی و انعقاد و اجرای تجارت ترجیحی با افغانستان
- انتخاب و اعزام ۱۶ رایزن جدید به کشورهای هدف (افزایش از ۵ رایزن به ۲۱ نفر)
- مدیریت واردات: واردات برخی کالاهای حساس از طریق هماهنگی با معاونت‌های وزارتخانه و موکول شدن به ثبت سفارش به کالاهای موردنظر به منظور داشتن نمایندگی از جمله، تایر، لوازم خانگی، تراکتور و پوشاک
- تصویب ۴۷۸ ردیف کالا برای ممنوعیت خرید خارجی دستگاه‌های دولتی
- تهیه و تدوین مقررات اصلاحی مربوط به ساماندهی مبادلات مرزی

۱۰-۳-۲. بازرگانی داخلی

- حذف قیمت‌گذاری دولتی به استثناء کالاهای اساسی و انحصاری
- ساماندهی واردات کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی با دوام از طریق صدور دستورالعمل‌ها و شناسنامه‌دار شدن نمایندگان رسمی و غیررسمی

- بازنگری در فهرست نوع، تعداد و میزان معافیت حقوق ورودی کالاهای موضوع قانون ساماندهی مرزی و پیشنهادات اصلاحات لازم
- اجرای طرح چابک سازی اتحادیه‌های صنفی در سال ۱۳۹۵ که منجر به ادغام اتحادیه‌ها شد
- گسترش فروشگاه‌های زنجیره‌ای و بزرگ در خرده‌فروشی (صدور ۲۸ پروانه بهره‌برداری و ۹۴۰ شعبه در سال ۱۳۹۵)

۱۰-۴. اقدامات نهادی

- تشکیل ستاد اقتصاد مقاومتی در وزارت برای اجرای متمرکز و نظارت بر ابلاغیه‌های اقتصاد مقاومتی
- اصلاح ساختار وزارت برای تشکیل معاونت‌ها و دفاتر موردنیاز و مصوب کردن تشکیلات سازمانی
- تسهیل و شفاف‌سازی مراحل کسب‌وکار و الکترونیکی کردن اکثر فرآیندهای اداری با ایجاد و توسعه سامانه‌های سامانه بهین یاب و هماهنگ، سامانه کاداستر معدن، سامانه اصناف، سامانه جامع تجارت، سامانه صدور ضمانت‌نامه صنایع کوچک
- تشکیل سه شورای مشورتی صنعت، معدن و بازرگانی با حضور نخبگان و خبرگان این حوزه
- همکاری و تعامل با انجمن‌ها و تشکل‌های تخصصی در امر سیاست‌گذاری، تصمیم سازی و اجرا
- دسترسی برخط و بدون تبعیض به ذینفعان و مخاطبان بخش آمار و اطلاعات

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل دهم

به نظر می‌رسد با توجه به رشد زیرگروه صنعت و بهبود نسبی وضعیت تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۵ مجموعه سیاست‌های اتخاذ شده برای رونق بخشی به این حوزه از موفقیت نسبی برخوردار بوده‌اند. با این حال از آنجا که ارزیابی عملکرد سیاست‌های اتخاذ شده مستلزم بررسی اطلاعات مرتبط با هر یک از حوزه‌های عملکردی و ارزیابی میزان انسجام و هماهنگی آنها جهت تحقق اهداف سیاستی است، طبیعتاً از حوزه مطالعه حاضر خارج بوده و به مطالعه تفصیلی مستقلی نیاز دارد. از این رو در این فصل تنها به رئوس کلی سیاست‌های متخذه اشاره شده است.